

Обрен Благојевић

ПОСТАНАК, РАЗВИТАК И ОСНОВНИ АСПЕКТИ РАДА ПАРТИЈСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ У ПИВИ 1941/42. ГОДИНЕ

— Извод из ширег рада —

Између два свјетска рата Пива је била типичан крај сточарско-земљорадничке привредне структуре. Изузев нешто учитеља, попова и пензионера из редова бивших црногорских официра, све остало њено становништво, од око 10.000 душа, било је сељачко. Планинско сточарство и земљорадња, уз неопходну допуну с њима повезаног домаћег занатства и кућне радиности, углавном столарског и текстилног смјера, биле су једине привредне гране и скоро искључиви извори за опстанак. При том је ову аграрну структуру карактерисао ситан сељачки посјед. Немамо података за саму Пиву, али се из података за читав срез шавнички, чија је посједовна структура, уосталом, у свима његовим дјеловима била врло слична, види да је 1931. године 36% домаћинстава имало испод два хектара, а читавих 68% њих испод пет хектара земље, на којој су успијевали само планински усјеви (јечам, раж, овас, кромпир, у незнатној мјери пшеница). Па и онај остатак домаћинстава били су у ствари средњи сељаци, међу којима је само мали број имао око 10 хектара земље. Више земље у Пиви имала су само два посједника: Пивски манастир и Мујо Сочица, а њихову земљу обрађивали су арендатори из редова сиромашног сељаштва. Истина, као веома важна привредна допунa овој ситнопосједничкој структури служили су пространи планински комунџи, на којима се љети могао држати повећи број стоке, али је ограниченост ливада, тј. извора за зимску исхрану стоке, чинила да се и број грла сваке јесени морао драстично смањивати, продајом ради набавке индустријске робе и клањем за властиту исхрану.

Пива је, међутим, у овом периоду била и типичан крај аграрне пренасељености. Као и у свим сличним, планинским крајевима, стопа наталитета била је врло висока, а економски потенцијали становништва веома уски и недовољни. Становништво се нагло множило, нове куће ницале су тако рећи у свакој долиници, а и иначе ситна имања ситнила се још више. Изузев нешто

радова приликом експлоатације пивских шумских комплекса у Војнику, Мратињу и Сушици и краткотрајних радова на свега неколико километара дугој дионици пута Никшић — Пива, других допунских прихода није било. Што је то значило довољно је ако кажемо да се, на примјер, 1906. године само на раду у Америци налазило преко 300 младих људи из Пиве. Са својих, пак, малих и танких планинских њива ријетко је који сељак могао обезбиједити исхрану фамилије за читаву годину, већ је жито обично морао куповати још од прољећа. Стање се погоршавало нарочито за вријеме сушних година, кад је стока, и ради набавке жита и због немогућности да се прехрани, нагло, па и будућашто, продавана на оближњим пијацама. Да би исхранили своје породице пивски сељаци довијали би се тада на све могуће начине: почев од кријумчарења дувана из дуванских крајева Црне Горе и Херцеговине па до покушаја да дођу до какве зараде негде у рудницима Босне и Србије. Сељак се задуживао, прво код локалних градских трговаца а затим и код банака. Мјенице су се множиле, па је чак и хипотека продирала у забачена пивска села.

Јасно је, онда, да је у народу стално тињало потмуло незадовољство, незадовољство и економском структуром тог старог поретка и политичким, бирократско-полицијским режимом у његовој служби. То незадовољство долазило је до изражаја у свакој могућој прилици: на општим и локалним изборима, на традиционалним народним скуповима, у облику побуна пивских сељака као шумских радника, у виду штрајкова приликом изградње пута и у разним другим приликама. Пошто то није непосредан предмет овог кратког саопштења, наведимо летимично само три примјера.

Већ 1923. године, приликом увођења пореза чак и на комуналне испаше, „те врлети и гудуре“ чије је опорезивање сељаку било страшно и несхватљиво, избила је читава побуна око 200 људи на Планини пивској, који су се скупили у средишту општине и принудили порезника да из затворене канцеларије напише један молећив акт „народном скупу, Пишче“, у коме у паничном страху свечано изјављује да је од наплате пореза одустао и моли, како сам каже, „лојалне грађане ове општине да не би правили каквих напада, те ћу и ја одолен отпутовати и подејствовати што могу за олакшање народу“.¹ Жандарми, који су били скупљени из станица ван Пиве, били су том приликом потпуно немоћни пред разјареном масом.

На скоро свим изборима у току двадесетогодишњих режима старе Југославије, како на општим тако и на локалним, у Пиви су побјеђивали опозициони кандидати. На првим изборима, кад Комунистичка партија још није била забрањена, пивски сељаци, онда под још свјежим утиском октобарске револуције, гласали су у огромној већини за комунистичког кандидата. На оп-

¹ „Слободна мисао“, бр. 39, 40 и 42, за 1923. годину.

штим изборима из 1925. године, од 1.279 предатих гласова за опозиционе грађанске странке, Земљорадничку и Црногорску федералистичку, гласало је 951, а за режимске странке, Радикалну и Демократску, само 328 људи.² На општинским изборима из 1936. године опозициони кандидати добили су 1.358, а режимски 530 гласова.³ При том је за кандидата комунисту дато 280 гласова.⁴

Поменимо, најзад, велики штрајк радника на путу Никшић—Заборје, до кога је дошло 1935. године и у коме је узело учешћа око 700 радника, од којих око 500 пивских сељака, који су радили на том путу.⁵

До ових и сличних акција испочетка је долазило спонтано, а касније, све више, под утицајем Комунистичке партије, која, одмах да кажемо, у Пиви није имала своју организацију, али је и на том терену дјеловала преко својих, иако малобројних чланова, који су иначе као такви радили на другим мјестима, али су тамо повремено долазили, нарочито у току љетних мјесеци. Крајем тридесетих година у Пиви је већ био повећи број школске, па и студентске омладине, која је, као и читава студентска омладина у предатној Црној Гори, у ствари чинила само најнапреднији дио саме масе и у њој имала огроман утицај. Зими књига и политичке акције у школама и на универзитету, љети коса и сјекира, заједно са рођацима и комшијама, и политички рад у тој средини — то је оно што је учинило да та омладина у народу добије заиста велики углед и чиме се, наравно поред општих економских и политичких услова, великим дијелом може објаснити онако широк покрет маса 1941. године.

По капитулацији Краљевине Југославије, у Пиву је са разних страна дошло неколико чланова Комунистичке партије: Радоје и Радивоје Дакићи и Спасоје Шарац, на Планини, а Вељко и Милан Мићановићи, Гојко Дурутовић и писац ових редова, у Жупи пивској. Радоје Дакић је већ одмах ушао у више партијско руководство, али је и у том својству Пиви стално указивао и посебну пажњу, док су сви остали, у периоду о коме је овдје ријеч, остали на терену Пиве. То је уједно било основно језгро око кога се, између Партији врло блиских симпатизера из редова школске и сеоске омладине, убрзо формирала и сама партијска организација. Већ прије устанка, на Планини пивској у Партију су примљена још 4 члана, од којих један студент и три сељака. Око овог партијског језгра формирано је тада 9 герилских група, од којих 4 у Жупи и 5 на Планини пивској, које су служиле као окосница масовног народног устанка у Пиви у јулским

² Исти лист, бр. 127/25.

³ „Зетски гласник“, бр. 96/36.

⁴ Предатни члан Партије Јаков Гаговић, умро послје рата у Београду.

⁵ Детаљније о овом штрајку види моје саопштење у Историјским записима, бр. 4/66.

данима, кад су 18—21. јула разоружане италијанске станице на Горанску, у Брезнима и на Трси. Док су прије рата поједини чланови Партије из Пиве, за вријеме политичког рада у њој, имали везу са партијском организацијом у Никшићу, сада је већ успостављена нормална партијска веза са мјесним, касније среским комитетом за срез шавнички, који је за вријеме рата имао своје сједиште на Жабљаку.

Као и у осталим крајевима Црне Горе, масовно учешће народа у устанку изискивало је, а и омогућавало, да се партијска организација прошири и ојача примањем нових чланова из редова људи, а нарочито омладине, који су се у устанку показали и довољно политички уздигнути и довољно морално чисти и довољно храбри, да би могли испунити ондашње врло оштре критерије за улазак у редове партијског чланства. Тако је број чланова Партије и Скоја у читавом овом периоду од јула 1941. до јуна 1942. године стално растао и Партија се све више омасовљавала, углавном из редова мушке омладине, док је због традиционалног схватања о улози жене у јавном животу уопште, а посебно у патријархалној Пиви, број чланова Партије, па и Скоја, из редова жена растао много спорије, па и остао веома мали. Чак и оно мало жена активиста у почетку су биле, по правилу, сестре или жене партијских радника. Развитак партијске организације и брзо нарастање партијског чланства у Пиви били су омогућени, поред осталог, и тиме што је ова територија након разоружања карабињерских станица остала слободна све до јуна 1942. године, јер ни послје познате италијанске офанзиве на слободну територију у Црној Гори Италијани у Пиви нијесу боравили, а и долазили су само једном на два дана, и то само у гранична села према Никшићу, у циљу обезбјеђења повлачења својих гарнизона са Жабљака и из Шавника у Никшић, у октобру 1941. године.

С обзиром на такве околности, одмах послје устанка, током августа и септембра, партијска организација у Пиви, како у Жупи тако и на Планини, знатно је ојачала, и бројно и организационо. Од ранијег и новог чланства у Жупи су тада организоване двије ћелије, и то једна на Горанску од пет и једна на Брезнима од шест чланова. До краја 1941. године у Жупи пивској је примљено још 14 нових чланова, па је убрзо организована и нова партијска ћелија, у Смријечну, која је имала 9 чланова. Тако је, поред извјесног броја кандидата и чланова Скоја, већ крајем 1941. године у Жупи пивској Партија имала 25 чланова, организованих у три партијске ћелије: Брезна, Горанско и Смријечно. Слично је текао и развој партијске организације на Планини. Тамо је такође већ у првим мјесецима послје устанка примљено 18 нових чланова, па су од њих и ранијих и овдје организоване 3 партијске ћелије, и то: у селу Црна Гора од 8 чланова, у Недајном од 7 и на Боричју од 9 чланова. Тако је на Планини пивској крајем 1941. године партијска организација имала 24 члана, такође поред извјесног броја кандидата и чланова Скоја. И у Жупи

пи и на Планини постојали су у том периоду општински бирои ћелија, у које су улазили секретари ћелија.

Међутим, с обзиром на веома незгодне везе Пиве са Жабљаком, који је био сједиште среског комитета, с обзиром на велико пространство Пиве и на то што је она у старој Југославији једно вријеме сачињавала посебан срез, а и касније имала среску испоставу, Окружни комитет у Никшићу, у сагласности са Покрајинским комитетом, био је још раније одлучио да се за Пиву формира рејонски комитет Партије, који ће, истина, бити у надлежности среског комитета, али ће у ствари бити самосталан и, нарочито, сва упутства и директиве примати непосредно од ОК, јер је веза са њиме била много лакша и бржа него она заобилазна преко Шавника и Жабљака. Тако је већ средином новембра формиран први Рејонски комитет за Пиву, са сједиштем прво код Пивског манастира а касније на Крсцу.⁶ Од тада је Рејонски комитет за Пиву постојао током читавог овог периода, а и касније.

Током првих мјесеци 1942. године, прије организовања четничке власти, Партија је и даље стално јачала, и бројно и организационо. У том периоду на терену Жупе пивске у Партију је примљено 11, а на Планини 13 нових чланова, тако да је пред долазак четника на власт у Пиви било преко 70 чланова Партије и извјестан број кандидата.

Слично је текао и развој Скоја, чије организације у Пиви прије рата такође није било, али који се, паралелно са развојем Партије, и сам развијао и јачао, тако да је крајем овог периода, у јуну 1942. године, у највећем броју пивских села или барем њихових група постојала и локална скојевска организација, од по неколико чланова. Постојала су и општинска скојевска руководства, за Жупу и за Планину пивску.⁷

С обзиром на овако брзо нарастање партијске организације, Партија је била у могућности да преко својих чланова обезбиједи руковођење у свим органима народноослободилачке борбе: у територијалним војним организацијама (два батаљона са по пет чета) и оперативним војним јединицама, у два општинска народноослободилачка одбора, у општинским одборима АФЖ, а касније, почев од марта 1942, и у команди мјеста, као и у партизанским стражама, којих је у овом периоду на терену Пиве било 10, а поред тога и у ударној чети код команде мјеста, која је бројила око 50 људи.

Већ од самог почетка настојало се да бар комесари територијалних чета буду чланови или кандидати Партије, а крајем овог периода у томе се у потпуности успјело. То тим прије важи

⁶ Тај први Рејонски комитет био је у овом саставу: Вељко Мићановић, Радивоје Дакић, Милан Мићановић, Петар Кецојевић и ја.

⁷ У Жупи су руководиоци Скоја, једно за другим, били: Благоје (Блажо) Тадић, Сулумија Благојевић и Милорад Тасовац, а на Планини углавном Перо Жарковић.

за комесаре и њихове замјенике у штабовима територијалних батаљона. Пошто је Пива, као што смо рекли, до јуна 1942. године била потпуно слободна, њене војне јединице изводиле су акције на другим територијама: у Херцеговини, Санцаку, источној Босни и, касније, на Сињајевини, али су тада већ постојали јединствени дурмиторски ударни батаљони. И у свим овим оперативним јединицама Партија је увијек обезбјеђивала руководство, по правилу у виду четних партијских јединица и јединице у штабу батаљона, или барем у виду политичког комесара и замјеника у командама чета. Тако се, на примјер, из једног сачуваног извјештаја политичког комесара батаљона „Бајо Пивљанин“, за вријеме његових двомјесечних акција у источној Босни, види да је већ приликом његовог одласка на овај терен, поред партијске јединице у штабу батаљона, у свакој од три чете такође постојала партијска јединица, и то у првој чети од 6, у другој од 3, а у трећој од 9 чланова.⁸ Не располажемо сличним подацима за јединице које су током зиме и прољећа оперисале у Херцеговини, али нам је познато да је стање било слично.

У команди мјеста и посадној чети на Крсцу такође је функционисала партијска организација, а чланови или барем кандидати Партије и чланови Скоја обавезно су били и командири свих 10 партизанских стража. У оба општинска народноослободилачка одбора секретари су били чланови Партије, док су председници били старији, угледни људи, под утицајем Партије али не и њени чланови. У сеоским НОО међутим, по правилу, није било чланова Партије, јер су они обично бирани из редова старијих људи. Слично је било и са сеоским организацијама АФЖ, из простог разлога што је број жена чланова Партије био врло мали (свега три), па се једва успијевало да се обезбиједи партијско руковођење у општинским одборима ових организација, па и то не увијек. Друкчије је било с организацијама Црногорске народне омладине, у чијим су се општинским руководствомима увијек налазили чланови Партије, а чланови Скоја и у великом броју сеоских омладинских организација.

Преко својих кадрова Партија је у Пиви обезбиједила извршење многобројних задатака, који су се постављали у овом периоду, како на војном тако и на осталим секторима рада. Од војних акција најважније су биле оне на територији сусједног среза гатачког, које су у склопу шире помоћи из Црне Горе укључиване Херцеговини још од прије устанка па све до јуна 1942. На овом терену скоро стално су дјеловале мање или веће јединице Жупопивског батаљона, који су касније у саставу јединица Оперативног штаба за Херцеговину много допринијеле чишћењу Гацка од усташа, разбијању четничких организација Марка и Милорада Поповића, попа Перишића и других, затим заузимању снажног усташког упоришта Борач и у другим акцијама на овом

⁸ АИИ Титоград, III—4—19 (1942).

терену. Кадрови из ових јединица вршили су тамо и претежно политичке задатке, а више пута су тамо као партијска помоћ слали и поједини комунисти из Жупе пивске. Улогу сличну овој коју је према Гацку имала партијска организација са терена Жупе пивске, вршила је према сусједној Фочи партијска организација са терена Планине пивске. У јануару 1942. тамо су се налазили познати четнички вођи Бошко Тодоровић, Сергије Михаиловић, Дангић и други, па су на захтјев Врховног штаба тамо послата два комбинована батаљона Дурмиторског одреда, од којих један пивски. Они су заузели Фочу, Горажде, Устиколину и низ других мјеста у источној Босни, очистили широк простор од четничких банди и све до краја марта обезбјеђивали ову територију, на којој се тада налазио и Врховни штаб. У Фочи, Горажду и низу других мјеста организовани су народноослободилачки одбори и команде мјеста и оформљене групе активиста из којих су се касније развиле партијске организације.⁹ Од осталих акција поменићемо само акцију батаљона „Бајо Пивљанин“ приликом напада на Пљевља, акције на Сињајевини и оне приликом посљедњих борби за одбрану слободне територије у мају и почетком јуна у самој Пиви.

Партијска организација обезбјеђивала је и, може се рећи, одлично функционисање народноослободилачких одбора на својој територији, који су, нарочито захваљујући чињеници што је она била стално слободна, били израсли у праве органе власти. 50 сеоских и два општинска народноослободилачка одбора, састављени углавном од средњих и сиромашних сељака који су одлично познавали прилике и менталитет народа, успјешно су обављали све своје задатке, почев од снабдијевања војних јединица и исхране избјеглица па до преноса, смјештаја и исхране многобројних рањеника. Овај посљедњи задатак постао је нарочито значајан крајем маја и почетком јуна, кад су у Пиву, усљед сталног сужавања слободне територије, рањеници пристизали са свих страна: из источне Босне, преко Шћепан-Поља, са Жабљака, преко Штуоца, из Никшића, преко Јаворка. Требало је организовати многе болнице у обичним сеоским кућама и снабјети их храном и водом, а прије свега ту је био тежак проблем самог преносења толиког броја рањеника преко брдовитог и валовитог пивског терена. Болнице и прихватилишта били су организовани у многим селима: Трси, Подмилогори, Унчу, Барном долу, Горанску, Брезнима, Миљковцу. Почетком јуна у овим болницама налазило се више од 1.000 рањеника. У једном сачуваном извјештају Команде мјеста Крстац Главном штабу каже се, поред осталог: „Пренос рањеника извршен је уредно и организовано. Тако рећи сви сељаци, нарочито мушка и женска омладина, свих села од Брезана до Боричја, са свом радном стоком, били су за-

⁹ Зборник, II/2 бр. 138. Види о овом детаљније код О. Цицмила: „Дурмиторски НОП одред и његово подручје“, Београд 1966.

послени неколико дана и показали су пуно добре воље и самоиницијативе, како у погледу преношења и смјештаја, тако и у погледу добровољних прилога за исхрану рањеника.¹⁰ Мислим да се и уопште може рећи да су народноослободилачки одбори у овом периоду у читавом срезу шавничком, а у Пиви, због њене неометане слободне територије, нарочито, били постигли веома висок степен развитка и да су функционисали тако рећи беспрекорно. Великим дијелом управо из искуства у раду народноослободилачких одбора на овом терну, на коме се и сам дуго налазио, израдио је Моша Пијаде и познате Фочанске прописе, а и каснија упутства за рад народноослободилачких одбора, која је у новембру 1943. израдио Извршни одбор ЗАВНО-а Црне Горе и Боке, била су великим дијелом легализација праксе и у погледу организације и у погледу функционисања народноослободилачких одбора са тог терена.

Па ипак, сасвим је разумљиво што је и партијска организација у Пиви, и у Црној Гори уопште, у том периоду, поред крупних успјеха, имала и своје слабе стране и правила грешке које су негативно утицале на политичко стање у народу и изазивале непотребно рђаве посљедице. Сужавање саме базе народноослободилачке борбе, као борбе у првом реду против фашистичког окупатора и његових слугу, која је могла и морала да обухвати заиста најшире масе, било је и у Пиви једно од основних скретања у спровођењу иначе правилне линије КП. И поред истицања те линије на ријечима, на дјелу се љевичарило. У самој партијској организацији стварног демократизма било је мало. Секретар организације, преко кога су долазиле партијске директиве, сматрао се најпозванијим и да их тумачи и примјењује на локалне услове. Класна оштрина, често лоше схваћена, била је главни критериј квалитета члана Партије. На сваку, па и чисто тактичку примједбу партијског чланства гледало се као на опортунизам, десно скретање, колебаљивост. Партијске директиве схватане су сувише круто, и умјесто да се у живот спроводи њихов дух, спроводило се њихово слово; умјесто да се обогаћују у различитим условима средине, оне су у конкретној пракси понекад постајале масама неразумљиве и стране. На ширем политичком плану, умјесто тежње за окупљањем што ширих слојева народа, па и појединаца, у народноослободилачку борбу, акценат је често стављан на проналазак непријатеља, па и тамо гдје га није било. Ликвидације појединаца вршене су не само по основи издаје или саботирања народноослободилачке борбе већ и по основи простог сумњичења да је неко класни непријатељ, непријатељ пролетерске револуције. При том, умјесто политичког разобличавања стварних непријатеља, указивања на њихову конкретну дјелатност и извођења пред јавни суд маса, као што се чинило касније, почев од 1943. године, они су ликвидирани понекад и без

¹⁰ АИИ Титоград, бр. 1437—IV—86—10.

претходне одлуке партијске организације и на начин сличан обичном убиству: из засједе, кроз прозор у кући, па чак и у борбеном ланцу. То је у народ уносило не само незадовољство већ и страх. Особито је велику политичку штету, чак и у Пиви, изазвала директива о „истрази погурица“ на Бадње вече 1942. године, кад је против интимне воље безмало читавог партијског чланства покренуто око 100 бораца на село Стабна, ради ликвидације некад врло омиљеног бившег народног посланика и још двојице њих, који, иако су несумњиво били приврженици старог поретка, на дјелу нијесу били урадили ништа што би у очима масе оправдавало такав поступак. Зато је и само људство, покренуто у ту штетну акцију, иако бирано међу најоданијим борцима, било и само деморалисано и почело се осипати, све док се у последњем моменту од те акције ипак није одустало. Али несумњиво најтеже политичке посљедице изазвало је неоправдано стријељање петорице веома угледних и у народу омиљених чланова Партије: Тадије, Радоја, Блажа и Рада Тадића и Јовице Јововића, у Горњем Пољу, и водника Обрена Вукосављевића, код Пивског манастира, као и једновремено искључење из Партије тројице других чланова, од којих су касније једнога стријељали Њемци на Матешеву а двојица су израсли у високе војне руководиоце. Овај догађај изазвао је тада у народу крајњу утученост, потиштеност, па и масовни страх. Прије неколико година Партија је донијела одлуку о рехабилитацији свих тада неоправдано осуђених комуниста. Паљење малих дрвених мостова на Комарници и Пиви, које, наравно, у оним љетним данима, није могло спријечити прелазак четника; паљевина болнице на Горанску, које, уништено италијанским бомбардовањем, није пружало никакву могућност смјештаја окупатору и четницима; покушај разоружања, па и стријељања дјелова тзв. „батаљона за одбрану Пиве“, почетком јуна 1942. — такође су много допринијели лошем утиску у народу и погоршавању политичке ситуације. Све те грешке четници су касније, током своје владавине 1942/43. године, обилато користили, преувеличавали и на њима у ствари заснивали читаву своју пропаганду против НОП-а у Пиви. При свему томе, мислим да је и грешака ове врсте било знатно мање него у многим другим крајевима Црне Горе, у овом периоду, а у сваком случају оне, наравно, нијесу одвратиле масе од народноослободилачке борбе, што се нарочито видјело из ордања народа током тешких прилика под четничком владавином.

Пред само напуштање слободне територије, Рејонски комитет Партије за Пиву, у присуству чланова из виших партијских форума, извршио је распоред партијског чланства за рад у наступајућим условима. Извјестан број чланова Партије био је одређен за војне јединице, које су одступале за Босну; други су по оцјени Партије могли бити легализовани; трећи дио био је одређен за илегални рад у позадини непријатеља. За овај посљедњи задатак, поред чланова Рејонског комитета, првобитно и са

онима који су се накнадно вратили, остало је 15 чланова Партије са терена Жупе и 11 са терена Планине пивске, свега дакле 30 њих. Том приликом измијењен је и састав Рејонског комитета, па је на дужност секретара тада дошао Радивоје Дакић, а чланови су били још: Петар Кецојевић, Јанко Тадић и писац ових редова.

Од овог илегалног партијског чланства у почетку су биле формиране 4 партијске ћелије, двије у Жупи и двије на Планини, око којих се тада налазило још по неколико кандидата, скојеваца и активнијих симпатизера. Услови илегалног рада били су веома тешки, особито у Жупи пивској, гдје је четнички командант батаљона, бивши обавјештајни официр Митар Пејовић, био организовао читаву конфидентску мрежу. Прављене су даноноћне засједе свуда гдје се могло претпоставити да партизани долазе или куда пролазе. За ликвидацију или проказивање познатијих комуниста италијанске власти биле су расписале и посебне награде. Сељацима се пријетило хапшењем читаве фамилије, паљењем куће и конфискацијом стоке уколико не пријаве илегалца. Једном ријечју, у Жупи пивској био је заведен прави режим терора. На Планини је, благодарећи команданту батаљона Јокановићу и његовим сродничким везама са једним илегалцем, ситуација била ипак много лакша.

Па и под тим тешким условима партијска организација налазила је начина да, преко легализованих чланова Партије, сродника и других пријатеља НОБ-е, стално одржава везу с народом, чува га од деморализације, изнутра разбија четничку организацију и уопште врши онакав политички рад какав је у постојећим тешким условима био могућ. Рејонски комитет, у двије групе од по два члана, стално је обилазио терен, одржавао везу како са члановима Партије у илегалности тако и са онима који су били легализовани, а и са најоданијим пријатељима у народу. Везу са Среским комитетом на Жабљаку одржавали су другови Дакић и Кецојевић, а са Окружним комитетом за Никшић Тадић и ја. Само једном успјело је Рејонском комитету да на планини Ружици одржи општи састанак свих илегалних радника, на коме је претресена ситуација на терену и донесени закључци у погледу свих облика и аспеката политичког рада.

Међутим, у вези са тешким условима илегалног живота и рада под четничким терором, један број чланова Партије легализовао се накнадно, други су, прије или касније, похватани и отпремљени у четнички затвор на Жабљаку односно у Колашину, а седморица чланова Партије тада је изгубило и своје животе. Лале Бакрач стријељан је на Жабљаку, Војин Тончић је тамо извршио самоубиство, Миња Бајагић стријељан је код Боана, Вељко и Милан Мићановићи погинули су на Брљеву, а ранији члан Партије Обрен Тадић и Ратко Љешевић стријељани су на Матешеву у прољеће 1943. Тако је на илегалном раду у Пиви крајем 1942. године остало само 9 чланова Партије, сем једнога сви

са територије Планине пивске. Кад је настала зима, ови чланови Партије склонили су се у већ припремљене зимске базе и отуда, преко најближих пријатеља, и даље одржавали везу с народом из околних села. У прољеће 1943. године, након разбијања четничких снага на Неретви, ови чланови Партије, изишавши из својих склоништа и ставивши се на чело побуњеног народа, извршили су и веома важне војне задатке, уносећи из позадине панику у четничке јединице, нападајући их и разоружавајући. Тако је партијска организација у Пиви, и поред тога што је у овим, најтежим приликама била сведена на веома мали број, ипак дјеловала континуелно, и чак успијевала да извршава и значајне војне акције. Био је то увод у период поновног нарастања устаничких снага и даљег јачања партијске организације у Пиви.